

Wstęp

Rodzice wraz z uczniami i nauczycielami tworzą środowisko szkolne, działające na rzecz stałego budowania i doskonalenia warunków kształcenia i wychowania. Dla każdego z wymienionych wyżej podmiotów ustawodawca przewidział możliwości zrzeszania się i wypowiedzania w sprawach szkoły. Jednym z tych podmiotów jest **rada rodziców**, której status wpisuje w strukturę organów szkoły.

Szkoła publiczna, dla której organem prowadzącym jest samorząd terytorialny podkreśla strukturę i koncepcję wykonywania zdecentralizowanych zadań publicznych. Szkoła jest zatem samorządową jednostką organizacyjną, a jej dyrektor kierownikiem samorządowej jednostki organizacyjnej. Stosownie do art. 10 ust 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz.U. z 2018 r. poz. 996 z późn. zm.) – za działalność szkoły (w tym za działalność wszystkich struktur wewnętrznych szkoły) – odpowiada organ prowadzący (samorząd/burmistrz). W kontekście tej uporządkowanej struktury hierarchicznej należy rozpatrywać kompetencje organów szkoły. Rada rodziców – jako jeden z nich – jest integralnym podmiotem szkoły, działającym ściśle w jej strukturze i w jej ramach. Zakres autonomii wynika z zadań i kompetencji powołanych ustawą. Zasadnicze (ramowe) regulacje prawne dotyczące reprezentacji rodziców i ich statusu w szkole zawarte są w rozdziale 4 „Społeczne organy w systemie oświaty”, w art. 83 i 84 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz.U. z 2018 r. poz. 996 z późn. zm.) Przepisy te upoważniają do przygotowania własnych, lokalnych i szczegółowych rozwiązań (regulamin działalności).

Zachęcamy do zapoznania się z wyciągiem z poradnika “Rady rodziców – kompetencje i zasady działania” opracowanego przez Ministerstwo Edukacji Narodowej

Wybory do rady rodziców

Rady rodziców reprezentują rodziców uczniów szkoły (wszystkich). Wybory do rad muszą się zatem odbywać – corocznie. Ustawa Prawo oświatowe określa jedynie główne zasady takiego procesu wyborczego:

- jednego ucznia reprezentuje jeden rodzic,
- wybory przeprowadza się na pierwszym zebraniu rodziców w każdym roku szkolnym.

W skład rad rodziców wchodzi:

- 1) w szkołach – po jednym przedstawicielu rad oddziałowych, wybranych w tajnych wyborach przez zebranie rodziców uczniów danego oddziału;

- 2) w placówkach – co najmniej 7 przedstawicieli, wybranych w tajnych wyborach przez zebranie rodziców wychowanków danej placówki;
- 3) w szkołach artystycznych – co najmniej 7 przedstawicieli, wybranych w tajnych wyborach przez zebranie rodziców uczniów danej szkoły.

Szczegółowy tryb przeprowadzania wyborów do rad oraz przedstawicieli rad oddziałowych do rady rodziców odpowiednio szkoły lub placówki – określa sama rada rodziców – w regulaminie działalności.

Zasady działania rady rodziców

Ustawodawca upoważnia radę rodziców do uchwalenia – regulaminu swojej działalności (powołującego szczegółowe rozwiązania w zakresie sposobu działania rady).

Regulamin musi co najmniej zawierać:

- wewnętrzną strukturę i tryb pracy rady,
- tryb przeprowadzania wyborów, o których było powyżej,
- zasady wydatkowania funduszy rady rodziców.

Wśród szczegółowych rozwiązań zapisywanych w regulaminie można uwzględnić np. termin pierwszego zebrania rodziców ze wskazaniem podmiotu zwołującego to spotkanie.

Należy podkreślić, iż przytoczone powyżej przepisy nie zamykają możliwości uregulowania innych niezbędnych, zdaniem danej rady – obszarów swojego działania. Podstawową zasadą, którą rada musi kierować się w tym względzie jest konieczność zachowania zapisów regulaminu w zgodności z przepisami prawa powszechnie obowiązującymi i statutem. W regulaminie nie jest możliwe powtarzanie czy opisywanie w sposób odrębny tych rozstrzygnięć, które są już w aktach wyższego rzędu unormowane. W regulaminie mogą być np. ustalone zasady i zakres współpracy z innymi radami rodziców – na którą to ustawodawca daje pełne przyzwolenie.

Kompetencje rady rodziców

1) formułowanie wniosków

Ustawa nadaje radom rodziców prawo występowania do wszystkich kluczowych podmiotów działających w szkole (do dyrektora, rady pedagogicznej, samorządu uczniowskiego) i wokół szkoły (do organ prowadzącego szkołę, organu sprawującego nadzór pedagogiczny) – we wszystkich sprawach

szkoły lub placówki.

Kompetencja ta zawiera się w prawie do wyrażania opinii i formułowania wniosków. Nie są one wiążące dla adresatów. Oznacza to, iż ich sformułowanie powinno opierać się o solidną – argumentację. W ten sposób znakomicie zwiększa się prawdopodobieństwo uwzględnienia przedstawionych postulatów.

2) uprawnienia stanowiące

Niezależnie od prawa do formułowania wszelkich opinii i wniosków dotyczących szkoły ustawa przewiduje szczególne uprawnienia dla rady. Do takich należy zaliczyć:

– uchwalanie w porozumieniu z radą pedagogiczną programu wychowawczo-profilaktycznego szkoły lub placówki.

Przez działanie „**w porozumieniu**” (**uzgodnieniu**) należy tu rozumieć przyjęcie rozstrzygnięcia w pełnej zgodności przez oba podmioty (łącznie radę rodziców i radę pedagogiczną). Oznacza to, iż nie jest możliwe, aby program profilaktyki został przyjęty przy sprzeciwie którejś z tych stron.

Rada pedagogiczna i rada rodziców mają 30 dni na wypracowanie porozumienia. Jeśli tak się nie stanie program ustala samodzielnie dyrektor szkoły **w uzgodnieniu** z organem sprawującym nadzór pedagogiczny.

Program ustalony przez dyrektora szkoły obowiązuje do czasu uchwalenia programu przez radę rodziców w porozumieniu z radą pedagogiczną – a zatem do ostatecznego porozumienia się w sprawie treści programów upoważnionych, właściwych podmiotów.

3) opiniowanie

Do istotnych zadań rady należy prawo do zaopiniowania niektórych, podstawowych dokumentów szkoły. Należą do nich:

- a) programu i harmonogramu poprawy efektywności kształcenia lub wychowania szkoły lub placówki
- b) projekt planu finansowego składanego przez dyrektora szkoły.

Należy pamiętać, iż wyrażone w tym trybie opinie także – nie są wiążące. Podobnie jak przypadku wniosków szanse treści opinii na uwzględnienie znacznie wzrastają w przypadku merytorycznego uargumentowania swoich propozycji.

4) inne wybrane

Kompetencje wskazane powyżej należy uzupełnić także o kolejne, następujące:

– wyrażanie opinii rady rodziców, w sprawie prowadzenia eksperymentu szkolnego (art. 45 ust. 9 ustawy Prawo oświatowe);

– prawo do wskazania własnego przedstawiciela (rady rodziców) do komisji konkursowej na stanowisko dyrektora szkoły (art. 63 ust. 14 pkt 2 lit b ustawy Prawo oświatowe), – prawo do wypowiedzania się w formie wiążącej opinii (pozytywna opinia) o podjęciu działalności w szkole lub placówce przez stowarzyszenie lub inną organizację (art. 86 ust. 2 ustawy Prawo oświatowe),

- prawo do złożenia wniosku o jednolity strój i prawo do uzgodnienia jego kroju (art. 100 ustawy Prawo oświatowe),
- prawo wypowiedzenia się (w ramach konsultacji) w sprawie wprowadzenia szczególnego nadzoru nad pomieszczeniami szkoły lub placówki lub terenem wokół szkoły lub placówki w postaci środków technicznych umożliwiających rejestrację obrazu (monitoring) (art. 108a ustawy Prawo oświatowe),
- prawo do złożenia wniosku o ocenę pracy nauczyciela oraz zaopiniowania oceny (art. 6a ustawy Karta Nauczyciela),
- prawo do formułowania opinii w sprawie oceny dorobku zawodowego za okres stażu (art. 9c ust 6 i ust. 7 ustawy Karta Nauczyciela).

Środki finansowe

Rada rodziców może gromadzić środki finansowe. Jako organ szkoły publicznej, dla której organem prowadzącym jest jednostka samorządu terytorialnego – rada nie ma osobowości i zdolności prawnej. Nie może zatem zatrudniać osób, zawierać umów itp.

1) Gromadzenie środków finansowych

Środki mogą być gromadzone przez radę rodziców w oparciu o:

a) dobrowolne składki

Rada nie może jednak w żadnym przypadku ustalać jakichkolwiek obowiązkowych opłat, ani dla rodziców, ani innych osób (podmiotów) działających wokół szkoły. Może natomiast podejmować wszelkie działania zachęcające do wpłat. Niebagatelne znaczenie w takiej sytuacji ma wskazanie celu i argumentowanie zasadności jego realizacji.

b) inne źródła

Ustawa nie definiuje bliżej tego zapisu. Przyjmuje się, że mogą to być wszelkie inicjatywy podejmowane przez rodziców wokół szkoły jak np. kiermasze, aukcje, sprzedaż wytworzonych produktów przez rodziców, darowizny dla szkoły z przeznaczeniem na fundusz rady rodziców itp.

2) Przechowywanie i wydatkowanie środków zgromadzonych w ramach działalności rad rodziców

Zgodnie z dyspozycją zawartą w ustawie rada rodziców ustala w regulaminie – zasady wydatkowania środków finansowych (a tym samym nie wykonuje określonych czynności nabywczych).

W praktyce oznacza to, że konkretne zakupy (czynności zakupowe) dokonują służby szkolne – na zasadach wskazanych przez – radę rodziców.

Szkoła jest jednostką organizacyjną jednostki samorządu terytorialnego – podlega zatem ścisłym zasadom towarzyszącym obrotowi środkami publicznymi na określonym ustawą poziomie zarządzania (JST – budżet i odpowiednio wynikające z niego plany finansowe jednostek organizacyjnych – szkół). Co do zasady – nie istnieje możliwość przepływu środków finansowych w jednostkach działających na podstawie ustawy z dnia 27 sierpnia

2009 r. o finansach publicznych ((Dz.U. z 2017 r. poz. 2077 z późn. zm.) – w trybie pozaplanowym i pozabudżetowym. Odpowiednio, środki rady rodziców mogą być gromadzone i rozdysponowywane w oparciu o reguły księgowe szkoły i na zasadach z nich wynikających.

Ustawodawca (mając na uwadze szczególny charakter środków gromadzonych w ramach działalności rodziców) – dopuszcza dwie formy gromadzenia przez radę środków finansowych:

1. **subkonto** ma koncie szkoły,
2. **odrębne konto** rady rodziców.

Prowadzenie odrębnego konta nie musi ograniczać sposobu i zakresu wydatkowania środków rady rodziców. Ponieważ jednak wszelkie umowy zawiera dyrektor szkoły w imieniu szkoły (np. wycieczka szkolna) – to jej podpisanie musi być poprzedzone przelewem dokonany przez radę rodziców na konto szkoły – tak aby dyrektor – miał udokumentowaną wysokość środków, zgodną z wysokością kwot wskazanych umową w sprawie organizacji wycieczki szkolnej (jeżeli rada rodziców wyraża wolę dofinansowania wycieczki).

3) Na co można przeznaczyć zgromadzone środki finansowe

Ustawa wskazuje, iż jedynym celem, na jaki można wydatkować zebrane środki finansowe jest – „**wspieranie działalności statutowej**”. Należy przez to rozumieć wspieranie celów i zadań szkoły – jako instytucji oświatowo-wychowawczej, zajmującej się kształceniem i wychowaniem.

Nie może być tu mowy o wydatkach zapewniających bieżącą organizację pracy szkoły. Ustawodawca bowiem precyzyjnie rozstrzyga o podmiotach wykonujących to odrębne zadanie. Zgodnie z art. 10 ustawy prawo oświatowe za bieżącą działalność szkoły odpowiada – organ prowadzący szkołę.

Do zadań organu prowadzącego należy w szczególności:

- zapewnienie warunków działania szkoły lub placówki, w tym bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki;
- zapewnienie warunków umożliwiających stosowanie specjalnej organizacji nauki i metod pracy dla dzieci i młodzieży objętych kształceniem specjalnym;
- wykonywanie remontów obiektów szkolnych oraz zadań inwestycyjnych w tym zakresie;
- zapewnienie obsługi administracyjnej, w tym prawnej, obsługi finansowej i obsługi organizacyjnej szkoły lub placówki;
- wyposażenie szkoły lub placówki w pomoce dydaktyczne i sprzęt niezbędny do pełnej realizacji programów nauczania, programów wychowawczo-profilaktycznych, przeprowadzania egzaminów oraz wykonywania innych zadań statutowych;

Należy podkreślić:

1) środki gromadzone w ramach rady rodziców, wpłaty – tworzą jeden fundusz. Środki te nie mogą być w żadnym przypadku utożsamiane wydatkowo z konkretnym wpłacającym

2) poprawne adresowanie środków gromadzonych w ramach działalności rady rodziców to wszelkie wydatki, związane z kształceniem i wychowaniem (jeżeli rada zadecyduje o wydatkach na dany cel) np.:

a) wycieczki szkolne (środki z funduszu mogą być w tym wypadku przeznaczone na jej dofinansowanie. Dopłata może być przeznaczona np. dla dzieci, których rodzice nie są w stanie samodzielnie sfinansować wycieczki. Nie jest możliwe uzależnienie dopłaty od wcześniejszych wpłat na radę rodziców;

b) nagrody dla uczniów (podobnie jak wyżej środki z funduszu mogą być w tym wypadku przeznaczone na dofinansowanie nagród, ale dopłata nie może być uzależniona od wcześniejszych wpłat na radę rodziców;

c) imprezy szkolne;

d) ponadstandardowe wyposażenie szkoły, ponadstandardowe środki dydaktyczne (każdy organ prowadzący dokonuje zakupów wyposażenia szkoły wg określonych standardów, najprawdopodobniej jednolitych dla wszystkich szkół w danym samorządzie. Jeżeli rada rodziców zadecyduje o zakupie jakościowo lepszego wyposażenia szkoły (sprzętu edukacyjnego np. tablicy multimedialnej, w którą nie są wyposażane standardowo szkoły danego samorządu – to taki zakup jest możliwy. W żadnym jednak przypadku takie przeznaczenie środków przez radę rodziców – nie może uchylać (zastępować, odkładać, rozpraszać) obowiązku samorządowego w zakresie zapewniania w tej szkole warunków organizacyjnych, standardowo przyjętych dla szkół w danym samorządzie.

Zakup ponadstandardowych elementów jest dopuszczalny, o ile łącznie spełnione zostaną następujące warunki:

– planowane w oparciu środki zgromadzone przez radę rodziców zakupy nie zastępują niezbędnych wydatków na ten cel zapewnianych przez organ prowadzący,

– zapis o takich zakupach znajduje się w regulaminie działalności rady (zasady wydatkowania) oraz

– zakup nie powoduje dodatkowych zobowiązań finansowych dla szkoły (eliminując sytuację zawarcia przez szkołę zobowiązań bez potwierdzonego źródła ich sfinansowania);

e) inne związane ze wspieraniem działalności statutowej. W regulaminie działalności rady rodziców powinien być wskazany tryb konsultacji w przypadku zaistnienia wątpliwości, co do przeznaczenia środków. Stosowny tryb mógłby przewidywać każdorazowe wystąpienie w takim przypadku (zapytanie) – do organu prowadzącego w trybie art. 57 ustawy Prawo oświatowe. Stosownie do tego przepisu – organ prowadzący szkołę sprawuje nadzór nad jej działalnością w zakresie spraw finansowych i administracyjnych.

Nadzorowi podlega w szczególności:

– **prawidłowość dysponowania przyznanymi szkole lub placówce środkami budżetowymi oraz pozyskanymi przez szkołę lub placówkę środkami pochodzącymi z innych źródeł, a także gospodarowania mieniem;**

Spory między organami szkoły

Jak w każdej sytuacji, w której zaangażowana jest większa grupa osób, mogących mieć zróżnicowane opinie i poglądy – także w szkole może dojść do nieporozumień w relacjach pomiędzy organami szkoły. Relacje rady rodziców z dyrektorem nie mogą być co do zasady rozpatrywane na poziomie sporu i egzekucji obowiązków. Regułą powinno być współdziałanie oparte na dialogu, wypracowywaniu konsensusu dla potrzeb wzmacniania jakości pracy szkoły w jak największej liczbie obszarów. Nie ulega wątpliwości, że jakość tej współpracy nie może być określona przepisami prawa. Oznacza to, że strony (organy) powinny autonomicznie i nieustannie działać na rzecz poprawy relacji własnych.

Ze względu na szczególny status szkoły – zaistnienie trwałego sporu między organami (np. dyrektorem a radą rodziców) – może potwierdzać jedynie dysfunkcjonalność obu podmiotów i niezrozumienie złożonego obszaru publicznego (edukacja), w którym funkcjonują.

Każda trudna sytuacja w tych relacjach trudna w szkole niezależnie czy wynikająca wprost z wątpliwości co do stosowania przepisów, czy też wynikająca z nieregulowanych obszarów współpracy – powinna skutkować w pierwszym rzędzie uruchomieniem właściwych procedur wewnętrznych. Stosownie do art. 98 ust. 1 pkt 5 Ustawy Prawo oświatowe w statucie szkoły muszą być bowiem opisane:

- zasady współdziałania organów szkoły,
- sposób rozwiązywania sporów między nimi.

Dopiero brak efektów takiego działania otwiera możliwość uruchomienia procedury skargowej, w tym przewidującej kolejno wezwanie dla dyrektora o przywrócenie w działaniu zgodności z prawem, a przy bezskuteczności takiej czynności – sformułowanie skargi do organów wykonawczych jednostki samorządu terytorialnego.

źródło: „Poradnik Rady Rodziców” opublikowany przez Ministerstwo Edukacji Narodowej